

Med plastičnostjo in statičnostjo papirnatih podob

Lewis Carroll: *Alica v papirnati deželi*. Lutkovno gledališče Maribor, 21. 9. 2023.

Foto: Boštjan Lah

Alica v papirnati deželi (12+) je, kot sugerira že naslov, (vsaj približna) zgodba *Alice v čudežni deželi*, uprizorjena z lutkami in prizorišči iz papirja, kartona in knjig. Prostorska postavitve s funkcionalnim koriščenjem okroglega in nekoliko zatemnjenega prostora Sodnega stolpa gledalce preprosto in neposredno popelje v pridušeno atmosfero starinske knjižnice, ki jo v polnosti razpre uvodni igralski prizor s kostumsko (**Mojca Bernjak**) in v minimalizmu gest jasno izpričanima vlogam knjižničarja (**Miha Bezeljak**) in obiskovalca knjižnice (**Gregor Prah**) s svojim na listek napisanim (gledalcem nevidnim) vprašanjem ter z veliko mizo

v središču prostora, polno starih knjig, kamor se raziskovalca prestavita v iskanju odgovora in kjer ju čudežni svet knjig posrka vase, tako kot je nenavadna dežela na drugi strani zajčje luknje posrkala Alico. Spretno je doziran tudi poglavitni poriv (obiskovalčev zapis na listku je očitno pomembna zagonetka in izziv), vendar hkrati individualno – ne nazadnje v ta svet vsak stopa s svojim/-i vprašanjem/-i.

Viktorijanski stil podob (iz papirja izrezane slike, stare knjige s težkimi platnicami, različne pisave in ilustracije), ki je navdih avtorjev in povezava s časom izida Carrollovega romana, niti malo ne deluje zaprašeno, temveč podpira posebnost in čarobnost te pokrajine, nezamejene z realnimi fizičnimi zakonitostmi in običajno logiko. Če upoštevamo uprizoritve, ki se prav tako poigravajo s prepletanjem dvodimenzionalne, ploskovite narave papirja in knjig ter prostorske, tridimenzionalne »resničnosti«, v primeru *Alice* ne gre toliko za prehajanje med obema, temveč za vzpostavljanje vzporednega univerzuma, ki je toliko nenavaden in nor, da lahko kot verjeten živi predvsem v literaturi (čeprav se v dejanskosti odvija tako v odpirajočih se knjigah kot okoli njih), hkrati pa ne tako oddaljen, da ne bi v svojem obstoju prinašal številne priklice realnega in osebnega.

In takšen svet, ki se odpre z brskanjem po knjigah, Aličini zgodbi popolnoma ustreza. To je svet, kjer se Alica, nekateri drugi liki, različni kraji in motivni znaki pojavljajo ter izginjajo v različnih oblikah in na različne načine. Avtorica likovne podobe in lutkovne tehnologije **Darka Erdelji** je v širokem ustvarjalno-raziskovalnem diapazonu izoblikovala kopico inovativnih rešitev ter idejno-režijskih predlog, ki jih režiser in avtor priredbe **Matteo Spiazzi** komponira v dinamični animaciji. Zdi se nujno poudariti, da je posebej prvi del uprizoritve plod tega avtorskega tima. Podobe Alice in zajca na platnicah prehajajo v tiste znotraj njih, ilustracije v papirnate lutke in gibljive papirnate svetove, ki z zavihki in gibljivimi deli v knjigah odpirajo okenca v različne krajine in podobe. Lutka Alice lahko pokuka iznad knjige in opazuje dogajanje na drugih straneh. Tu je denimo tudi več različno obrnjenih papirnatih Alic, ki na ozadju odvijajočega se s črkami potiskanega papirnatega zvitka ponazarjajo gibanje – njeno padanje, pa Alica, katere trup iz harmonikasto zloženega papirja se zlahka podaljša.

Avtorica likovne podobe in lutkovne tehnologije Darka Erdelji je v širokem ustvarjalno-raziskovalnem diapazonu izoblikovala kopico inovativnih rešitev ter idejno-režijskih predlog, ki jih režiser in avtor priredbe Matteo Spiazzi komponira v dinamični animaciji.

Liki, prostori, priložnostni zapisi (uprizoritve je brez izgovorjenih besed) in motivi, ki pomagajo nakazovati vsebino dogajanja, se skrivajo in odkrivajo, manjšajo in večajo, (se) najdejo in spet izgublajo, strani knjig se odpirajo in zapirajo, vse se nenehno spreminja ter v dinamično animiranem dogajanju izrisuje ta nenavadni, na glavo postavljeni svet, v katerem je Alica udeleženka in hkrati njegova začudena opazovalka. Takšna je tudi pozicija, ki je namenjena gledalcu kot posamezniku, ki v svetu nenehno spreminjajočih se perspektiv poskuša razvozlati, kdo je, kje se nahaja, kaj tam počne ali kam naj gre ... Takšna so Aličina vprašanja in v vzpostavljenem odrskem kontekstu je zgovorna že podoba široko odprtih, vprašujočih oči v odprti knjigi, ki zrejo v drugo knjigo. Situacijo določajo tudi občasni večji napisi v knjigah, s katerimi je denimo sestavljen eden od nemih dialogov: »jaz sploh nisem jaz« – »kako to misliš?« – »sama sebe ne razumem«. V detajlih pa je razumevanje prepuščeno gledalcem in precej odprte narave. Pušča nam, da razbiramo neme gibljive podobe, ugotavljamo, kaj se dogaja, se pustimo voditi utripajočim idejam, asociacijam in metaforam ter uživamo ob presenetljivem ravnanju z materialom, s čimer nas dovolj zaposli in navduši kljub morebitnemu občutku, da je dogajanje v povezavi z morebitnim nadaljevanjem ali z originalno literarno zgodbo še precej razprto in nedoločeno. A je hkrati nezaustavljivo in čvrsto vodi pogled naprej, saj mu daje močan zagon glasba, ki podkrepi vsebinsko zasnovo tega iskanja in spreminjanja ter hkrati sooblikuje učinek filmskega. Spretno izbrana glasbena spremljava izkušnjo naravna tako, kot da bi spremljali divji tempo napetega nemega filma.

V tem delu je *Alica v papirnati deželi* v svojem uprizoritvenem pristopu posebna in navdihujoča. Papir, karton in knjige uporablja kot material in izhodišče za izdelavo lutk in scenskih elementov, deloma uporabi princip predmetnega gledališča (knjige kot prizorišča in liki, denimo gosnica, animirana iz več knjig), vendar je njen učinek bližje materialnemu ali snovnemu gledališču, z nenehno transformacijo v ospredju, čeprav papirja ne uporablja na način žive materije in na prizorišču izvedene animacije ali preoblikovanja materiala v različne like, rekvizite ali podobe. Animacijske ideje in izpeljave so vnaprej določene z likovnim

in tehnološkim oblikovanjem in ne v procesu interakcije animatorjev z (oblikovanim) materialom ter objekti. Delo animatorjev spominja na izredno natančno, skorajda znanstveno izvajanje tega, kar je zamišljeno, omogočeno, pripravljeno in (so)določeno z ustvarjenimi materiali.

Takšen je tudi še prvi daljši, vsebinsko konkretniji in v kompaktnosti zaokrožen prizor, ki v risbah kot iz kakšnega anatomskega učbenika fokusira srce in nato s principom senčnega gledališča v prepletanju podob srca, gozda, Alice in mačke Režalke lucidno uprizori divjo goščavo Aličine (in univerzalne) dileme, »po kateri poti naj grem?« Sledita še dva, na posamezno situacijo osredotočena prizora, ki pa *Alico v papirnatih deželi* vzpostavljata kot uprizoritev dveh različnih ritmov in principov. Čajanka z lutkami oseb kot preprosto zvitimi listi papirja za posamezen lik in kriket ter razsodba o obglavljenju pri kraljici z lutkami iz igralnih srčevih kart vzpostavljajo fiksne lutkovne predmete - protagoniste, ki, klasično animirani po principu dramskega, ponazarjajo določen del zgodbe. Če so bile dramaturgija, vsebina in režija pred tem določene z lutkovno tehnologijo in zasnovno, zdaj ostajajo brez podpore. Čudežni pogon se ustavi, ritem upade, kljub spretni animaciji prizora delujeta statična in idejno prazna ter vsebinsko nejasna, tako kot nenaden konec, ki preseneti z odrezano glavo. Žal nekako simbolno za uprizoritev, ki se je po samosvojem in domiselnem zagonu na svoji poti nekje pred koncem izčrpala in se predala obsodbi.

Vir: <http://veza.sigledal.org/kritika/med-plasticnostjo-in-staticnostjo-papirnatih-podob-r>